

A gyermek védelme saját környezetével szemben

Írta: Glücklich Vilma.

I.

Napról-napra tanúi vagyunk annak a felbuzdulásnak, amellyel a társadalom a csecsemők világra-jöttét és életbenmaradását előmozdítani törekszik. A leendő anya segítségével, egészségének védelmében, a gyermek táplálásának jutalmazásában, tejkonnyák és csecsemő-dispensárok felállításában versenyeznek egymással hatóságok, testületek és magánosok.

De vájjon érdemes-e világra-jönnie és életben maradnia a csecsemőnek, ha ez a gondoskodás csupán élete első évében ilyen intenzív, ha csupán a csecsemő-halandósági statisztika javítása az a szent cél, amely a csecsemőkor őrangyalait lelkesíti, ha a felnövekedő

gyermeket évről évre kevésbé védi állam és társadalom? Már a 3—6 éves gyermeket koldulni, árusítani küldi az utcára az a szülő, akiből a mindennapi élet ezer nyomorúsága kipusztított minden emberi érzést. Eljárása olyan, mint az emberevőé, aki saját fajtáját emészti meg; s a társadalom hidegen, tétlenül tűri ezt; füstös kávéházakban, zajos mulatóhelyeken asztalról-asztalra járnak ezek a kis páriák és koldulásuk eredménye korántsem egy-egy korty tej vagy falat kenyér, hanem pénz, pénz, pénz! A jószívű adakozók jobb kedvvel étkeznék és szórakoznak tovább, annak tudatában, hogy most »segítették« egy szegény gyermeken; nem is sejtik, hogy ez a pénz a gyermek további kizsákmányolására buzdítja a lelkiismeretlen vagy tudatlan szülőt, sőt esetleg már a kis gyermeket káros élvezetek hajhászására, pl. dohányzásra készíti. Nem gondolnak arra, hogy az esti alvás hiánya testileg, a felnőttek léhaságának látása erkölcsileg teszi tönkre a gyermeket, akasztja meg annak egészséges, természetes fejlődését. A 6—7 éves gyermek már mint üzletember tűnik fel az utcán; cipőzsinórt, vagy; trágár nőtákat, vagy más kelendő cikket árusít, szaval vagy énekel; a jószívű közönség felülfizetésekkel bátorítja arra, hogy otthon ne számoljon el minden keresetéről, hanem »zsebpénzt« tegyen félre, amelynek helyes felhasználása tekintetében az ő fejletlen esze aligha szolgálhat útmutató gyanánt. Az iskola mindenkor nagy szomorúsággal szemlélte a gyermekek ilyen kifárasztását, mélyen fájlalta azt, hogy növendékeinek egy része azért marad el testi és szellemi fejlődésében, mert az iskolai munka után nélkülöznie kell az anyyira szükséges nyugalmat, az elegendő alvást. A háború »üdvös« következményei sorában bukkan fel most először az a jelenség, hogy az iskola támogatja növendékeinek kenyérkereső munkáját. Ahelyett, hogy védelmező mentor gyanánt állna melléjük és a legnagyobb erőfeszítéssel küzdene azért, hogy a gyermek testi és szellemi erőit a tanulás éveiben arra koncentrálhassa, hogy megélhetését a hatóságok minden körülmények között biztosítsák; az iskola szervezi kenyérkereső munkájukat, az iskola viszi őket —

a municiógyárba, hogy tanári felügyelet alatt vegyenek részt a pusztítás eszközeinek előállításában.

Ahelyett, hogy szoptató-szobák, napközi otthonok, központi háztartások vennék oltalmukba a gyermekeket és tennék lehetővé, hogy anyjuk is — vagy férje távollétében ő maga — rendszeren díjazott munkát vállalhasson: a gyermeket fogják be korai munkára, tőle vonják meg a szünidő szabadságát, őt avatják fel időnek előtte »családfentartóvá.«

A gyári munka — bármennyire igyeksenek javítani annak higiénikus feltételeit — nem felelhet meg a gyermeki szervezet és a gyermeki kedély igényeinek. Még sokkal kevésbé válhatik hasznára, mint a kertészkedés, amely legalább szabad mozgással jár, ha a munkaórák nagyobb száma alkalmatlanná teszi is arra, hogy — mint a rendszeres testgyakorlás — harmonikusan fejlessze a gyermek izomrendszerét.

Erős kényszer alatt áll a gyermeki test és lélek már az iskolában is; nehogy: ez fejlődését, későbbi egészségét kedvezőtlenül befolyásolja, föltétlenül szüksége van arra, hogy az iskolai munka közeiben: az egyes napok szabad óráiban és az iskolaévek közti szünidőben teljesen szabad, minden kötelező munkától mentes legyen.

Mem válik hasznára a tanulóifjúságnak a túlságosan megnyújtott szünidő; de hogy annak normális mértékére mekkora szüksége van, világosan kitűnik abból, hogy sok iskolásgyermek szembetűnően megnő egy-egy szünidő alatt, gyengébb tanulók hirtelen könnyebb felfogásúakká lesznek, akárhány olyan, aki kedvetlen volt, vidám nézésű, mikor visszajön, stb. Nem lehet büntetlenül kikapcsolni a tétlenségnek ezeket a hasznos periódusait, amelyek úgy növesztik a fiatal szervezetet, mint a téli nyugalom a fa évgyűrűit. Mikor eszmél a tanítóság arra a nemzetmentő hivatásra, amely reá vár a gyermekkor hamisítatlan 'fentartása terén.

Nem csupán a proletárgyermeket veszélyezteti saját környezete. Az új nemzedék egészséges fejlődése ott serai biztos, ahol nem fenyegeti azt nyomor és elsatnyulás.

A jómódú középosztály és a plutokrácia körében a szülők nagy többségének szeretete még azon a fejlettségi fokon van, amelyen nem számol a szeretet külső megnyilvánulásának pszichikai következményeivel. Ötletszerűen bánnak a gyermekkel; hol túlzott mértékben árasztják el szeretetük kifejezése gyanánt az önzés túltengését elősegítő ajándékokkal, a gyermek korának meg nem felelő szórakozásokkal, hol pedig megindokolatlan szigorúsággal vonják meg tőle azokat az apró, igazan gyermeki szórakozásokat, amelyek legjobban megfelelnének a zsenge test fejlődésének, a kialakuló ösztönök hasznos érvényesülésének.

Nem csupán az írói fantázia szülöttei azok a gazdag és előkelő gyermekek, akik irigykedve nézik a sétatéren hancúrozó szegény gyermekek csoportját; az arisztokrata szülők és mindazok, akik majmolásukban keresik az előkelőséget, megvonják gyermekeiktől azt a legtermészetesebb társaságot, amelyben játékszerűen gyakorolhatnák a leendő állampolgár jogait és kötelességeit: a hasonlókorú pajtásokét. Ürügyül szolgál erre a fertőző betegségnek veszedelme; de hogy ez tényleg csak ürügy, azt legvilágosabban akkor látjuk, mikor gyermekbálok, monstre-gyermeghangversenyek, tombolák és karácsonyfa-ünnepélyek alkalmával a szülők nem félnek a gyermektömegetől, de legott megújul aggodalmuk, ha nyilvános iskolát emlegetnék előttük. Pedig semmi sem károsabb a gyermekre, mint a társadalom leendő tagjára nézve, mint ha munkája közben elkülönítik saját kortársaitól, ha nem tanulhat meg alkalmazkodni azokhoz, akikkel majd harmonikusan együtt kell dolgoznia, nehogy életét elkeserítsék az energiát csökkentő, a munkás örömét lefokozó súrlódások.

A jobbmódú gyermek is kénytelen úgy beosztani életét, amint azt a felnőttek munkája vagy szórakozása szabja meg; még ott sem élhet saját fejlődésének

törvénye szerint, ahol díszes gyermekszoba jelzi a módos szülők szerető gondosságát; még ott is kénytelen rendelkezésre állani, ha a felnőttek szórakozni kívánnak: be kell várnia a késő ebédet, holott kicsi gyomra delet harangoz, reggel óta szakadatlanul mozgó tagjai megkívánják a déli alvás nyugalalmát. Nem térhet nyugovóra a kora esti órákban, mert a hazatérő szülők felvidítására ott kell ülnie a felnőttek asztalánál, meg kell kóstolnia a rá nézve ártalmas, nehéz ételeket, sok helyen még a bort, sört is, hogy utóbb nyugtalanul hánykolódjék patyolat ágyacskájában az éjjel jó részén keresztül.

Ahol a nyomor támadásaitól biztonságban él a gyermek, ott a felnőttek tudatlansága, a pedagógiai érzék hiánya nem engedi nyugodtan, biztosan fejlődni.

III.

Azt kívánjunk, mit tegyünk tehát?

A gyermeket közkincsnek kell tekinteni. Ha szülei szegények» a hatósági lássa el mindennel, ami egészséges fejlődését biztosítja. A központi háztartás, mint a Népszálló nélkülözhetetlen, tökéletesebb fejlődési fokozata, fogadja be a gyermekes családokat éppen úgy, mint az egyedülálló férfiakat és nőket; gondoskodjék a lakások tisztántartásáról, olcsó, elegendő és egészséges élelemről, alkalmazzon szakembereket, akik a kis gyermekekre szülei munkaidejében felügyelnek, gondoskodjék a nagyobb gyermekek beiskolázásáról és arról, hogy szabad óráikban, gondos felügyelet alatt lehessenek. Normális időben az ilyen üzem önmagát tartja fenn; a mai rendkívüli viszonyok közt pedig szubvencionálnia kellene a hatóságnak; csakis ilyen körülményeik között teljesítené a társadalom azt a minimális kötelességet, amely a jövő nemzedékkel szemben terheli.

Minden szülőnek, akár szegény, akár gazdag, pedagógiai szakértelemre van szüksége, hogy elkerülje azokat a súlyos károkat, amelyek a környezet helytelen eljárásából haramiának a

gyermek fejlődésére. Már az elemi iskolában meg kell értetni a gyermekekkel, hogy a náluk kisebbek oltalmazása, kímélése kötelességük; föl kell bennük eb-; reszteni a gyengébbek iránti gyöngédséget, rokonszenvet; meg kell őket tanítani arra, hogy mind az államnak, mind a társadalomnak legnagyobb kincse az emberanyag s ennek károsítása a legnagyobb vétség mind e közösségek, mind önmagunk, mint azok részei ellen.

Már a 10 éven felüli gyermekét hozzá kell szoktatni, hogy kis testvérét ne alattvalójának, hanem gyámoltjának tekintse; ne csupán játszszék vele, hanem figyelje is meg fokozatos fejlődését, érdeklődjék apró gondjai, bajai és örömei iránt. Szinte játékszerűen kell vele a gyermektanulmányozást gyakoroltatni, hogy még a legtöbbet dolgozó, legkevesebbet tanuló ember is — akár nő, akár férfi — rendelkezék a gyermek megfigyelésének és megértésének avval az automatikus készségével, amely elkerülhetővé teszi a gyermek lelki gyötrelmeinek tekintélyes részét.

Ezerszer halljuk, hogy a férjhezmenni készülő leányok főzőtanfolyamot végeznek; de ugyancsak ritka eset az, hogy mindkét házasulandó fél pedagógiai tanfolyamot hallgasson. Pedig erre sokkal nagyobb szükség volna; mert akiről kiderül, hogy főzni nem tud, — és ez ugyancsak hamar megtörténik! — az abbahagyja a főzést. De, hogy a szülők nagy többsége minden hozzáértés nélkül akar nevelni és hogy hozzá nem¹ értésük bizonyítékai nem kézzelfoghatóak, tehát nem riasztják el őket idejekorán a kontármunkától, ez soha világosabbá nem vált, mint napjainkban. Az emberiség fölfelé fejlődésének lassúsága vagy abszolúte kétes volta legnagyobbrészt onnan származik, hogy a nagy tömegek egyéni nevelésének módja ma alig tökéletesebb, mint évszázadok előtt. Ezért nem tökéletesebb a mai nemzedék a középkori ösöknél. Ha azt akarják, hogy a jövő nemzedékben az emberi fejlődés megközelítse a technika mai fejlettségének fokát, akkor ki kell elégíteni minden gyermek testi és szellemi fejlődésének alapfeltételeit.